

לחג הפסח

צדיק

10. הגזנה להכניע חיות כליל 200

7. ציון סיכוי וציון אחרים

[ב] **בגמרא** (פסחים קט"ו:) לחם עוני שעונין עליו דברים הרבה, והיינו שצריך להיות דרך שאלה ותשובה הבן שואל מה נשתנה ואביו משיבו וכמו שאמרו (שם קט"ז). בנו שואלו וכו' אשתו שואלתו ואם לאו הוא שואל לעצמו, וכן במאמר רבן גמליאל מצה שאנו אוכלין על שום מה וכו' מרור על שום מה וכו' ואין אומרים סתם מצה שאנו אוכלין על שום שלא הספיק וכו' רק דרך שאלה ותשובה (וכן הוא גירסת הרא"ש) והיינו שבליה צריך האדם להרגיש בנפשו חדשות, שצריך האדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים וכו' והיינו שאז הרגיש אדם בנפשו הרגש חזק שיצא מן המיצר, וכן צריך כל אדם להרגיש בכל ליל פסח כאילו הוא יצא ממצרים ולא יהיה הדבר אצלו כדבר הרגל לאכול מצה ומרור וכדומה, וכן כל עיקר תקנת טיבול ראשון אמרו שהיא כי היכי דליהוי הכירא לתינוקות (שם קי"ד:) והיינו שיתעורר האדם מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שיש שינוי בזה ויצא מהרגל ובא השאלה ראשונה על טיבול ירקות שזה היה קללת אדם הראשון שמקודם היה מאכל אדם רק פרי העץ ואחר כך נתקלל אדם הראשון ואכלת את עשב השדה וכיון שהזיעו פניו ואמר אני וחמורי נאכל באכוס אחד אמר לו הקב"ה הואיל והזיעו פניך תאכל לחם כמו שאמרו בבראשית רבה (כ, י) וכאן ביציאת מצרים אחר מכה עשירית שיצאו ישראל מכל עשר הקליפות ונכנסו לעשר מדות דקדושה, שכן היו עשר מכות נגוף למצרים ורפוא לישראל כמ"ש בווהר (ח"ב ל"ד). התחיל התיקון לפגם אדם הראשון, וצריך להרגיש השינוי שיתוקן הכל ולא יהיה שאור שבעיסה וזה צריך האדם להרגיש בכל ליל פסח הרגש מחודש ושינוי שלילה זו משונה מכל הלילות שבוה מרגיש כאילו הוא יצא ממצרים ואף דאכתי עבדי אחשוורוש אנן מכל מקום הללו עבדי ה' ולא עבדי פרעה שמזה כבר יצאנו שלא יהיה שיעבוד כזה כמו במצרים שהקיפה הקליפה מכל צד כמו שנאמר (דברים ד', ל"ד) גוי מקרב גוי כעובר במעי אמו ומזה כבר יצאנו וצריך אדם להרגיש בכל שנה יציאה מחודשת כאילו הוא יצא ממצרים:

[ג] **ואפילו** כולנו חכמים כולנו נבונים כולנו זקנים כולנו יודעים את התורה. אומרים שלש לשונות חכמים נבונים יודעים נגד שלש מדות חכמה בינה דעת כולנו זקנים דוקן זה שקנה חכמה כמו שאמרו בקידושין (ל"ב:) והיינו שקנה החכמה בקנין והוא על ידי בחינת הדעת המחבר מוחא וליבא חכמה ובינה פנימיות מכתר עליון שעל זה מורה זקן וכמ"ש (ווהר ח"א קכ"ט). ואברהם זקן דאעל באינון יומין עילאין, מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים ואין הכוונה על הסיפור בלבד שעל זה אין צריך חכמה שהוא הכל דברים כתובים, רק העיקר כמו שאמרנו להכניס הבהירות בלב כאילו הוא יצא ממצרים ושירגיש זה בנפשו כמו שהרגישו אז השמחה והחירות כשיצאו בליל זה, ועל זה אמרו כל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח ואף שהוא גם בפשוטו וכמו שהביאו אחר כך שהיו מספרין ביציאת מצרים כל אותה הלילה וכו' אבל העיקר להכניס בהירות הזה בלבו ועל זה זכר שאפילו מי שקנה החכמה בקנין צריך לענין סיפור יציאת מצרים, ועל זה הביא הזוה"ק (ח"ב מ"י) ביה שעתא כניש קודשא בריך הוא כל פמליא דיליה ואמר זילו ושמעו ספורא דשבחא דילי דקא משתעו בני וכו'. ומה נשתנה השבת הזה שמתפאר בו ה' יתברך רק עיקר השמחה שמרגיש האדם בסיפור יציאת מצרים כאילו הוא יצא ממצרים, וזה הסיפור הוא אחר שיצאו משבע מדות תחתוניות ובאו לכלל שלש ראשונות, וכן מצינו במכת ארבה ולמען תספר באזני בנך וגו' ולמה נצרך הסיפור דכבר אמרנו שהעשר מכות היו כנגד עשר מדות שיש כנגדן בזה לעומת זה עשר כתרין דמסאבותא ובכל מדה היה נגוף למצרים ורפוא לישראל שהוציאם מקליפה אחת והכניסם למדה אחת דקדושה, ולכן במכת ארבה שהיה מכה שמינית וכבר נתבררו ויצאו משבע הקליפות ונכנסו בקדושה מתתא לעילא בכל השבע מדות תחתוניות דקדושה כתוב אחר זה ולמען תספר באזני בנך וגו' ולכן זכר כאן גם כן כנגד שלש ראשונות חכמים נבונים יודעים, וזכר זקנים שחיבר הדעת על ידי שמופיע מכתר עליון וכאמור, וכן נזכר במצה על שום וכו' עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים מלכים היינו מלכות, מלכי היינו שש מדות, מלך מלכי המלכים היינו שלש ראשונות והוא לחם שעונין עליו דברים הרבה לספר ביציאת מצרים וכאמור:

9

10

20

30

40

1

10

20

30

40

4

[ח] ברוך המקום ברוך הוא ברוך שנתן תורה לעמו ישראל. בזה מרומז שלשה ענינים שאנו מודים להקב"ה עליהם כמו שמסיים כנגד ארבעה בנים דיברה תורה, ולכאורה יש להבין בהא דכתיב (שמות י"ב, כ"ו) והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם וגו' ויקוד העם וישתחוו ופירש רש"י על בשורת הבנים הלא זה הוא שאלת בן הרשע ומה זו בשורה שיהיה להם בנים רשעים, וגם מה זו בשורה שיוולדו בנים, זה יתכן לאיש פרטי הוא בשורה שיוולד בנים, אבל לאומה שלימה הלוא עולם כמנהגו נוהג שנושאים נשים ומולידים בנים, אך עיקר הבשורה היה להם שאף הבנים רשעים שיוולדו להם לא ידחו מכלל ישראל לעולם כמ"ש בזוה"ק (ח"א צ"ג.) כתיב ועמך כולם צדיקים והא כמה חייבין אית בהו בישראל וכו' אלא הכי תנא וכו' וכד אתגורו עאלו בהאי חולקא טבא דקודשא בריך הוא דכתיב (משלי י', כ"ה) וצדיק יסוד עולם כיון דעאלו בהאי חולקא דצדיק ודאי כולם צדיקים וגו' לעולם ירשו ארץ, וכן איתא בגמרא (סנהדרין מ"ד.) בעבן אף על פי שחטא ישראל הוא אסא דקאי ביני חילפי אסא שמו ואסא קרי ליה אף שעבר על כל התורה ומשך בערלתו שרצה שלא יכירו בו שהוא מהול אף על פי כן אמר לו יהושע יערכך ה' היום הזה היום הזה אתה עכור ויש לך חלק לעולם הבא, וגם איתא במשנה (שם צ.) שלשה מלכים 36 וארבעה הדיוטות שאין להם חלק לעולם הבא ובגמרא (שם ק"ז:) דורשי רשומות אמרו כולם באים לעולם הבא חוץ מבלעם, דורשי רשומות היינו שמשגיגים הרגשה למעלה משכל אנושי והוא רק כמו רושם, דאנשי כנסת הגדולה אמרו עליהם שאין להם חלק לעולם הבא על פי שכל השגת אנושי. ורק הדורשי רשומות אמרו שיש להם חלק לעולם הבא מחמת שהם מזרע ישראל ואף על פי שחטא ישראל הוא ולא ירח ממנו נדח, ועל 41 הבשורה הזו היו שמחים ועל זה נאמר ויקוד העם וישתחוו על בשורת הזרע שהובטח להם שיהיה לזרעם קדושת ישראל לעולם.

והנה ברוך המקום מרמז לבן חכם שהוא משכיל בתורה ויש לו הכרה בכבוד מלכותו יתברך שמו ועל זה מרמז תיבת המקום ושואל בדרך חכמה שרוצה להשיג טעם וחיות מקדושת מצוות התורה ועל זה בא התשובה אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן היינו שתכניס בו חיות הדברי תורה שלא תפוג טעמו ממנו, וברוך המקום היינו שיש לנו השגה בשכל אנושי בטעם וחיות כבוד קדושתו יתברך שמו.

ועל שאלת בן הרשע בא התשובה אילו היה שם לא היה נגאל, אבל אחר שגאל אותנו ה' יתברך ועשה אותנו לאומה ישראלית מעתה כיון שגם הוא נולד מישראל ונימול לשמונה לא יועיל לו רשעתו להוציא עצמו מכלל ישראל אף על פי שעשה תועבות ואף על פי שחטא ישראל הוא ויהיה לו תיקון גם על מעשיו, ועל זה מרמז תיבת ברוך הוא בלשון נסתר שתיבת הוא מרמז על העתיד 37 שנעלם משכל אנושי, כי אין שום השגה בשכלנו איך יוכל הרשע לבוא לידי תיקון אבל ה' יתברך שהוא למעלה מהשגתינו הבטיחנו שלא ידח ממנו נדח.

ועל ענין התם מרמז תיבת ברוך שנתן תורה לעמו ישראל כי על ידי הדברי תורה

תוכל להכניס גם בהתם דעת להיות לו השגה קצת בקדושתו יתברך שמו, ועל ענין שאינו יודע לשאול מרמז גם כן תיבת ברוך הוא שלזה גם כן אין השגת שכל אנושי להשיג 38 איזה צד קדושת ישראל בנפש בור שלגמרי אין בו דעת לשאול ואין לו שום הרגשה בקדושתו, ורק מצד ה' יתברך שהוא למעלה מהשגת שכל אנושי הבטיחנו שגם בנפשות ההם גם כן מכלל ישראל יחשבו ונוכל גם בנפשם להכניס קדושה, ואת פתח לו כי יש בו גם כן קדושת ישראל:

3. בני בני ישראל
אסרו חג דפסח פדיון הבן

5

קדושת הפסח הוא קדש לי כל בכור. אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים וגו' ואז נתקדשו הבכורות וזה נאמר להם במצרים. וכבר אמרנו (פרי צדיק ח"ב מאמר א' דפדיון הבן) מה שמסתיים מסכת פסחים במה שאמרו ר' שמלאי איקלע לפדיון הבן. שאין לו שייכות להקודם. אך זה עיקר קדושת הפסח שנשאר ממנו קדושה קבועה בבכורות. והפדיון מכהן שהכהן הוא שלוחא דרחמנא 40 ונשאר הקדושה לכהן. ומשום הכי מספקא ליה אם כהן מברך שהחיינו דודאי לא נסתפקו לברך שהחיינו על ריוח ממון. שלא מצינו רק בכלים חדשים שמשתמש בהן ולא בריוח ממון להניחו בקופסא וכשיקנה מה אז יברך, אך הכהן בהפדיון נוטל הקדושה מהבכור, וכתיב (תהלים קי"ח, כ"ז) אסרו חג בעבותים וקאי על יום שאחר החג (כמו שכתב רש"י סוכה מ"ה: ד"ה באכילה) והיינו שישאר קדושת החג וקדושת הפסח קידוש בכורים. 41 וכתיב בפרשת קדש מצות תפילין שאין לו שייכות ולא הוצרכה לשעה שהרי לא היה עוד פרשת שמע והיה אם שמוע עד משנה תורה. אך קדושת תפילין הוא גם כן מעין זה דקידוש בכורים הוא קדושת תורה שבעל פה. וכשפודהו אז הכהן זוכה לזה כמו שנאמר (מלאכי ב, ד) כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו, ועיקר קדושת הפסח אשר פסח על בתי בני ישראל ולא יתן המשחית לבוא וגו' משחית הוא שטן הוא יצר הרע (כבא בתרא ט"ז.) והיינו כיון שנתבררו 39 שקשורים בשורש בני בכורי ישראל, על ידי זה יכולים לזכות לעקור היצר הרע וזה שורש קדושת הבכור, ועיקר תורה שבעל פה מטלא דעתיקא כמו שנאמר (דברים ל"ב, ב') תזל כטל אמרתי והיינו טל שעתידי להחיות בו המתים (שבת פ"ח:) וזה שאמרו כל העוסק בטל תורה טל תורה מחייהו (כמ"ש בתיקוני זוהר תיקון י"ט ועיין כתובות קי"א:) ואחר הפדיון זוכה לזה הכהן, וכן בתפילין כתיב (שמות י"ג, ט') למען 42 תהיה תורת ה' בפיך וגו' דהוא תורה שבעל פה דברי אשר שמתו בפיך מטלא דעתיקא, ולכן נכתב מצות תפילין בפרשת קידוש בכורים וזה שורש קדושת הפסח שזכו במכת בכורות להתגלות עתיקא אחר כך בקריעת ים סוף, ולא יתן המשחית לבוא אל בתיכם שלא יוכל היצר הרע לכנוס: